

Kartläggning av ett antal huvudmäns arbete med lovskola och tillhörande prövning

Med fokus på huvudmännens arbete för att ge eleverna ett attraktivt erbjudande och en undervisning av hög kvalitet

Innehållsförteckning

Inledning	3
Resultaten i korthet.....	3
Bakgrund.....	5
Syfte och genomförande.....	6
Metod.....	8
Resultat	9
Obligatorisk lovskola i grundskolan.....	9
Organisation och förutsättningar.....	10
Informera och motivera elever.....	16
Uppföljning och utveckling av lovskola.....	19
Prövning i anslutning till obligatoriskt anordnad lovskola.....	20
Lovskola i gymnasieskolan.....	21
Organisation och förutsättningar.....	22
Informera och motivera elever.....	23
Uppföljning och utveckling av lovskola.....	24
Erbjudande om prövning.....	25
Sammanfattande diskussion	26
En lovskola som gör skillnad.....	26
Motivera eleverna.....	26
Ge eleverna den undervisning de behöver.....	26
Lovskolan löser inte allt.....	27

Inledning

Mot bakgrund av corona-pandemin har skolverksamheten i Sverige varit utsatt för stora prövningar. Utbrottet förändrade förutsättningarna för att bedriva undervisning i både grund- och i gymnasieskolan.¹ Även om grundskolorna i stor utsträckning kunde arbeta vidare med ordinarie klassrumsundervisning kantades verksamheten under våren 2020 av utmaningar. Oro och osäkerhet kring situationen, och på sina håll en ökad frånvaro hos såväl elever som personal kan ha medfört försämrade möjligheter för eleverna att nå kunskapskraven i en eller flera kurser eller ett eller flera ämnen. Omständigheterna kan ha inneburit utmaningar i skolans stödarbete och att undervisningen inte kunnat bedrivas med samma kvalitet. De elever som drabbats hårdast av situationen tycks vara elever i behov av olika former av stöd, nyanlända elever och elever i en socialt utsatt situation.²

Givet situationen som var under våren 2020 befarade regeringen att det fanns risk för ett kunskapsstapp hos eleverna. 120 miljoner kronor öronmärktes till det statsbidrag huvudmän kan söka för att anordna lovskola utifrån bedömningen att behovet har ökat på grund av det rådande läget. Därigenom skulle fler elever ges möjlighet att delta i lovskola och därmed förbättra sina möjligheter att bli behöriga till gymnasieskolans nationella program eller uppnå en gymnasieexamen.³

Skolinspektionen har under pandemiperioden genomfört flera förenklade granskningar och kartläggningar om situationen i skolan. Denna rapport är en del i en serie och fokuserar på lovskola.

Resultaten i korthet

Inte alla huvudmän har anordnat lovskola sommaren 2020

I syfte att kartlägga utmaningar och möjligheter kring genomförandet av lovskola sommaren 2020 kontaktade Skolinspektionen ett antal huvudmän. Med 66 representanter för huvudmän genomfördes intervjuer om sommarens lovskola. 58 av de huvudmän som kontaktades uppgav att lovskola inte skulle anordnas i år och var därför inte aktuella för kartläggningen. Skälen uppgavs hos vissa huvudmän vara att det inte fanns något behov hos eleverna, andra uppgav att de elever som erbjudits lovskola tackat nej och ett par huvudmän hade anordnat lovskola på andra lov. När det gäller gymnasieskolan hänvisade några huvudmän till ökad risk för smittspridning vid aktuell tidpunkt. Det var frivilligt att medverka och 37 huvudmän valde av olika skäl att avböja.

¹ Skolhuvudmännens möjligheter och skyldigheter att bedriva verksamhet vid spridning av viss smitta regleras i Förordning (SFS 2020:115) om utbildning i vissa skolformer i skolväsendet vid spridning av viss smitta. Lag (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid ger regeringen möjlighet att besluta om tillfällig stängning av verksamheter som regleras i skollagen (2010:800).

² Skolinspektionen (2020). *Kartläggning av skolhuvudmäns stöd till elever under Corona-pandemin*. Skolinspektionen (2020). *Gymnasieskolors distansundervisning under covid-19 pandemin: Skolinspektionens centrala iakttagelser efter intervjuer med rektorer*. Skolverket (2020). *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet*. Dnr. 5.1.3-2020:1056

³ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/05/120-miljoner-kronor-ska-ge-fler-mojlighet-att-delta-i-lovskola/>

Lovskola har i huvudsak anordnats i elevernas ordinarie skola, med behöriga lärare och med de anpassningar som behövs för att hindra smittspridning

Hos de huvudmän som intervjuats anordnas lovskola i huvudsak i elevernas ordinarie skola, men det förekommer att elever från flera skolor undervisas samlat. Det finns också några exempel på enskilda huvudmän som låter sina elever gå i den lovskola som kommunen anordnar, genom entreprenadavtal.

De flesta huvudmän som Skolinspektionen talat med lyckas i hög utsträckning få behöriga lärare att undervisa i lovskolan, även om några beskriver det som en utmaning. Förutom att enstaka lärare har en tjänst där undervisning i lovskola ingår, har lärare kompenserats i pengar eller tid eller genom en kombination av de båda. Bland huvudmännen för gymnasieskola och bland enskilda huvudmän är det något flera som uppger att tjänstgöring under lovskolan ingår i tjänsten. Några huvudmän nämner också lärarnas egna engagemang i elevernas resultat som en viktig faktor för att de ska undervisa i lovskolan.

När det gäller corona-pandemin har samtliga huvudmän som ingår i kartläggningen gjort anpassningar för att följa rekommendationerna för att förhindra smittspridning. Det har inte inneburit någon större utmaning, eftersom det i de flesta fall rör sig om ett begränsat antal elever och kunnat använda flera klassrum. Vid sidan om att säkra möjligheterna att hålla avstånd påtalas utökad städning, god tillgång till handsprit och påminnelser om avstånd och hygien.

Samtal om framtiden, möjlighet till slutbetyg och examen samt sociala aspekter har motiverat eleverna att delta

Av de huvudmän Skolinspektionen intervjuat uppger hälften att det är fler elever som deltar i årets lovskola än föregående år. Huvudmännen använder flera olika kanaler för att informera eleverna och deras vårdnadshavare om lovskolan. Många arbetar såväl med allmän information och med riktad information till elever som kan vara i behov av att delta. Den mer allmänna informationen ges exempelvis via huvudmannens digitala plattform, via veckobrev och genom föräldramöten. Personlig information och erbjudande om att delta ges ofta i samband med utvecklingssamtalen eller andra typer av uppföljningsmöten där vårdnadshavaren är med.

Flera huvudmän för grundskolor beskriver att de tar hjälp skolans studie- och yrkesvägledare för att motivera eleverna att delta i lovskolan. Många huvudmän menar att det är framgångsrikt att prata med eleverna om framtiden och hjälpa dem att se nytta med studierna i ett större sammanhang.

Vid sidan av möjligheten att bli klar med sina kurser och få godkänt betyg, lyfts den personliga kontakten och sociala aspekter som viktiga delar i arbetet med att motivera gymnasieelever att delta i lovskola.

Uppföljning har lett till förbättringar – exempelvis att sprida ut lovskolan på flera lov

Hos de huvudmän som intervjuats ingår uppföljning i det ordinarie systematiska kvalitetsarbetet, alternativt följs upp separat. Många kan ge exempel på förändringar som har gjorts utifrån uppföljningens resultat. En erfarenhet som flera av de intervjuade huvudmännen nämner är att det är gynnsamt att sprida ut lovskolan på flera lov och inte spara allt till sommarlovet. I synnerhet gäller detta elever som går ut årskurs 9.

Arbetet med prövning fungerar i stort – huvudmännen ser lärarnas behörighet som den viktigaste faktorn

Att bedöma elevers kunskaper och besluta om betyg är generellt en komplex och utmanande uppgift. Huvudmännen lyfter fram betydelsen av samverkan, och trots att möjligheterna till samverkan kan vara mer begränsade under lovskolan, tycks arbetet med prövning fungera i stort. Flera huvudmän framhåller det positiva i att det är elevernas ordinarie lärare som beslutar om betyg vid prövning och menar att det ger stöd för en likvärdig betygssättning. Generellt tycks många huvudmän som vi talat med se lärarnas behörighet som den viktigaste faktorn för en likvärdig och rättssäker betygssättning.

Bakgrund

Under vissa omständigheter ska huvudmannen erbjuda lovskola

Under sommarmånaderna kan huvudmännen genom att erbjuda lovskola till elever som riskerar att inte nå godkänt betyg i ett eller flera ämnen ge dem ytterligare förutsättningar att nå målen för utbildningen.

Huvudmän för grundskola är skyldiga att anordna lovskola i juni för de elever som efter årskurs 8 riskerar att inte bli behöriga till ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan och till de elever som efter årskurs 9 inte har blivit behöriga till ett sådant program (obligatorisk lovskola). Efter den obligatoriska lovskolan ska elever i årskurs 9 erbjudas möjlighet att göra en prövning, det vill säga få möjlighet att visa sina kunskaper och få dem betygssatta, i anslutning till lovskolan.⁴

För huvudmän för grundskolor finns möjlighet att anordna lovskola även under andra månader än juni, den tiden får räknas av från den tid som huvudmannen måste erbjuda obligatoriskt anordnad lovskola i juni.⁵ Sådan lovskola benämns som "frivilligt anordnad avräkningsbar lovskola".

Vid sidan av den obligatoriska lovskolan kan huvudmän frivilligt anordna lovskola för elever i grundskolan och gymnasieskolan som riskerar att inte nå godkänt betyg i ett eller flera ämnen eller kurser. För frivilligt anordnad lovskola kan huvudmännen i vissa fall söka statsbidrag.⁶ Utöver villkoren för det statsbidrag som kan sökas, saknas reglering för hur sådan lovskola ska bedrivas. Huvudmannen kan, men är inte skyldig, att erbjuda prövning i direkt anslutning till sådan lovskola.

Utmaningar att erbjuda lovskola av hög kvalitet

Rätt kompetens. Det finns ett flertal utmaningar kopplade till huvudmännens arbete med att tillhandahålla lovskola. För att verksamheten ska fylla sin funktion behöver det precis som inom all skolverksamhet finnas rätt kompetens på plats.

⁴ 10 kap. 23 § skollagen, 10 kap. 23 a § skollagen och 10 kap. 23 b § skollagen.

⁵ 10 kap. 23 a § 2 st. skollagen och 10 kap. 23 b § 2 st. skollagen.

⁶ Statsbidrag kan sökas för frivilligt anordnad lovskola för elever i grundskolans årskurs 6–9, elever i sameskolans årskurs 6 och specialskolans årskurs 7–10 och för elever i gymnasieskolan, se villkoren: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-lovskola-2020>.

Lärarbristen är generellt stor och att hitta skickliga och behöriga lärare som är villiga att undervisa på sommaren kan vara en utmaning.

Rätt organisation. Givet situationen i skolverksamheten under vårterminen befarades trycket på lovskolorna sommaren 2020 bli högre än vanligt. Bland annat indikerade en studie från Skolverket att det fanns huvudmän som planerade för att kunna ta emot fler elever i grundskolans obligatoriska lovskola i år jämfört med tidigare år.⁷

Efter lovskolan kan prövning av elevens kunskaper bli aktuellt. Även i det här arbetet kan det finnas utmaningar som huvudmannen behöver beakta och ta höjd för i planeringen. En risk när det gäller prövning är att lärare som är verksamma inom lovskola kan stå ganska ensamma utan möjlighet till erfarenhetsutbyte eller sambedömning med kollegor. Om prövningen inte går rätt till riskerar likvärdigheten att undermineras och rättssäkerheten i betygsättningen blir då ett riskområde.

Ett sätt att hantera lärarbristen kan vara effektiv organisering. Till exempel genom att lovskolan samordnas till en eller ett fåtal skolenheter för att på så sätt ge så många elever som möjligt tillgång till den personal som finns och därmed öka kvaliteten i undervisningen. Myntets baksida kan i vissa fall bli att elever måste ta sig till en ny skola och att resvägen blir längre, vilket kan innebära en högre tröskel för eleverna att tacka ja till erbjudandet om lovskola.

Ett attraktivt erbjudande. Det kan också vara en utmaning att få de elever som behöver delta i lovskola att tacka ja till erbjudandet eftersom lovskolan är frivillig för eleverna.

Uppföljning och utveckling av verksamheten. Obligatorisk lovskola har funnits sedan 1 juli 2017. Obligatoriskt anordnad lovskola och frivilligt anordnad avräkningsbar lovskola ingår i grundskolan och omfattas således av reglerna för systematiskt kvalitetsarbete. Huvudmannen bör följaktligen ha utvecklat system för uppföljning och därigenom möjlighet till utveckling av undervisningen som bedrivs inom lovskola.

Syfte och genomförande

Givet situationen som varit är det av stor betydelse att eleverna ges möjlighet att ta igen ett eventuellt kunskapsstapp. Skolinspektionen befarade att trycket på lovskolorna skulle bli högre än vanligt sommaren 2020 och initierade därför en kartläggning av huvudmännens arbete för att ge eleverna ett attraktivt erbjudande och en undervisning av hög kvalitet inom ramen för lovskola. Detta i syfte att sprida kunskap och erfarenheter och därigenom bidra till huvudmännens utveckling av lovskola.

Skolinspektionen har valt att titta på huvudmannens *organisering* av lovskola, huvudmannens *erbjudande* till eleverna och huvudmannens arbete med att *utveckla* verksamheten. Redogörelsen är i första hand deskriptiv och det är företrädesvis huvudmännens bedömningar och tankar om situationen som redovisas.

⁷ Skolverket 2020, *Huvudmäns planering under coronapandemin: Intervjuundersökning juni 2020*. Diarienummer: 2020:962.

Informationsinhämtningen har genomförts i syfte att besvara fyra övergripande frågor:

- Hur organiserar och skapar huvudmännen förutsättningar för att erbjuda en god utbildning under lovskola?
- Hur informerar och motiverar huvudmännen elever att delta i lovskolan?
- Hur följer huvudmännen upp utbildningen i lovskolan?
- Hur organiserar och skapar huvudmännen förutsättningar för att ge rättvisa och likvärdiga betyg vid eventuell prövning efter lovskola?

Metod

Information har inhämtats via distansintervjuer⁸ med företrädare för ett slumpmässigt urval av huvudmän som anordnat lovskola under sommaren 2020. Deltagandet var frivilligt och intervjuer har genomförts med de huvudmän som tackat ja till medverkan. Det går inte att säga om dessa huvudmän är representativa för andra huvudmän.⁹

I några fall när det gäller små huvudmän med bara någon enstaka skola, kan det vara en rektor som har intervjuats. I andra fall kan det vara en skolchef eller annan tjänsteman med insikt i lovskolan.

Totalt intervjuades företrädare för 66 huvudmän, under veckorna 26 och 27. Intervjuerna avsåg i 39 fall grundskolan och i 27 fall gymnasieskolan. Hälften av huvudmännen var enskilda och hälften offentliga.

Tabell 1. Antal huvudmän som deltagit i kartläggningen och typ av lovskola som de anordnat

Lovskola för elever i grundskolan	Antal
Endast obligatorisk lovskola	10
Endast frivillig lovskola	7
Både obligatorisk och frivillig	22
Totalt antal huvudmän för grundskola	39
Lovskola för elever i gymnasieskolan	Antal
Frivillig lovskola	27
Totalt antal huvudmän för gymnasieskola	27

Utöver de huvudmän som intervjuades har Skolinspektionen varit i kontakt med ytterligare 58 företrädare för huvudmän. Då dessa av olika skäl *inte* anordnade lovskola under sommaren 2020 utgick de ifrån kartläggningen.

Skälet till att huvudmän för grundskolor inte anordnade lovskola var ofta att de inte såg något behov av lovskola hos eleverna eller att eleverna tackat nej till erbjudandet. Ett par huvudmän uppgav att de valt att erbjuda eleverna lovskola vid andra tillfällen istället för under sommaren.

Huvudmän för gymnasieskolor uppgav delvis andra skäl. Några hänvisade till pandemin och risken för smittspridning, andra uppgav att behov och/eller intresse saknades hos eleverna och i några fall beskrev huvudmännen att lärarna var "slutkörda efter terminen" och därför behövde sin ledighet. Även bland dessa huvudmän fanns de som påtalade att de arbetat proaktivt under terminen för att erbjuda elever möjlighet till stöd underhand istället för under sommaren.

⁸ Intervjuerna har genomförts via telefon eller Skype/videosamtal.

⁹ Det var totalt 37 huvudmän som avböjde medverkan. Ofta för att personen med bäst kännedom om lovskola gått på semester eller på grund av tidsbrist.

Resultat

De huvudmän som valt att medverka i kartläggningen utmärker sig möjligen gentemot andra huvudmän. De har dels identifierat elever i behov av lovskola, dels lyckats få elever att tacka ja till erbjudandet. Det går inte att avgöra om arbetet hos dessa huvudmän skiljer sig från andra huvudmäns arbete, men det skulle kunna vara så att de intervjuade huvudmännens arbets- och tillvägagångssätt är mer utvecklade än andra huvudmäns. Resultaten bör läsas i ljuset av detta.

Obligatorisk lovskola i grundskolan

Skolinspektionen har intervjuat 32 huvudmän som anordnar obligatorisk lovskola för grundskoleelever sommaren 2020. I många fall erbjuder dessa huvudmän även frivillig lovskola (22 av 32). Av de huvudmän vi talat med är 19 offentliga och 13 enskilda. De huvudmän som vi intervjuat ansvarar för ett varierande antal grundskolor, knappt hälften för endast en skolenhet. Ungefär hälften (15 av 32) har färre än 500 elever i sina skolor. Åtta av huvudmännen har 1000 elever eller fler i sina skolor.

Antalet elever som deltar i lovskolans undervisning varierar stort mellan olika huvudmän. Spannet sträcker sig från en upp till 50 elever. Av intervjuerna framgår att så gott som alla huvudmän har erbjudit fler elever än de som tackat ja möjlighet att delta i lovskola. Hos många huvudmän är antalet som tackat nej till erbjudandet om lovskola stort (på ett par skolor fler än 200). Vid några av intervjuerna framgår dock att huvudmannen erbjudit samtliga elever i årskurs 8 och 9 möjligheten till lovskola. Det kan vara en förklaring till att många elever på dessa skolor valt att avstå.

Hos hälften av huvudmännen som intervjuats var antalet elever som förväntades delta i lovskola under sommaren mellan 1 och 13 elever. Hos fem av huvudmännen förväntades fler än 40 elever delta.

Organisation och förutsättningar

En huvudman har rätt att bestämma vid vilken skolenhet som lovskola ska anordnas. Huvudmannen är inte skyldig att placera en elev vid den ordinarie skolenheten eller vid den skolenhet där eleven eller elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå.

Att placera lovskolan på ett eller några få platser kan vara ett sätt att skapa bättre förutsättningar för att kunna erbjuda en verksamhet av god kvalitet. Bland annat kan det ge bättre tillgång till behöriga lärare och tillgång till elevhälsa. Det kan samtidigt vara en utmaning få eleven att åka till en annan skola än den ordinarie.

Ett sätt för en huvudman som till exempel inte har så många elever som ska delta i lovskola kan vara att använda sig av entreprenad. När lovskola överlämnas på entreprenad behåller huvudmannen huvudmannskapet och beslutar därmed om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet samt ansvarar för uppföljning och utvärdering av verksamheten.¹⁰

Huvudmän ser fördelar med att bedriva lovskola i egen regi

Av intervjuerna framgår att det vanligaste sättet att organisera lovskolan är att huvudmännen bedriver den i egen regi och att undervisningen förläggs till elevernas ordinarie skolenhet. Ibland av skälet att det bara finns en grundskola med högstadium men ofta för att det är bättre för eleverna att få undervisning i de egna lokalerna av de egna lärarna. På det sättet hoppas huvudmännen kunna erbjuda eleverna en så bra lärmiljö och så god kvalitet på undervisningen som möjligt. Tillgång till för eleverna kända lärare som kan undervisa i sina ordinarie ämnen är en framgångsfaktor menar flera huvudmän.

Kända lokaler och lärare ger trygghet åt såväl elever som lärare.

En huvudmannarepresentant beskriver att samarbeten mellan skolenheter har diskuterats men man har kommit fram till att eleverna i lovskolan har bäst förutsättningar att lyckas om de träffar kända lärare. I en annan intervju framgår att det ger skolan bättre kontroll över vilken undervisning som ges, och att det upplevs som tryggare av elever och lärare om undervisningen förläggs till den egna skolenheten. Enligt den här enskilda huvudmannen blir det inte samma sak om de låter eleverna gå i lovskola som anordnas av kommunen eftersom de inte riktigt vet vad eleverna behöver arbeta med eller hur eleverna fungerar.

I några fall har det tidigare gjorts försök till samordning som inte fallit väl ut. En enskild huvudman beskriver att de försökt samordna både med kommunen och med fristående skolenheter utan att få det att fungera. Representanten menar att det är svårt att få till det och att det bygger på relationer och "vem som känner vem".

Även huvudmän som aktivt väljer att samla lovskolan till en eller ett par skolenheter nämner i flera fall att det är positivt om eleverna så långt som möjligt kan undervisas på sin ordinarie skolenhet som de känner igen och har en relation till. En huvudmannarepresentant beskriver att samlokaliseringen gjorts till skolor där många av lovskolans elever går även i vanliga fall. Det är också vanligt att

¹⁰ Läs mer på <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/lovskola>

praktiska skäl ligger till grund för vart huvudmännen valt att samla lovskolan. Till exempel den geografiska placeringen, tillgången till bra lokaler och möjlighet till skolskjuts.

Hos en huvudman sticker strategin för placeringen av lovskolan ut. Här bedrivs lovskolan (för grundskolan) i gymnasieskolans lokaler i syfte att försöka skapa en nytändning för eleverna att delta. Eleverna får på så sätt komma till för dem nya lokaler och träffa andra lärare än dem de möter i den ordinarie undervisningen. Huvudmannen har haft det här upplägget i 3–4 år och upplever att elevernas respons är positiv.

En huvudmannarepresentant uppger att det sker samverkan med grannkommunen för att kunna använda behöriga lärare. En utmaning för organisationen är här att det i lärarnas avtal inte ingår tjänstgöring under sommarlovet, vilket gör att det blir en stor extra kostnad om de ändå ska undervisa under sommaren. Representanten beskriver också det förändringsarbetet som pågår i kommunen mot bakgrund av de låga skolresultaten. Hen anser att synen på utbildning behöver förändras och att lovskolan utgöra en viktig del i det arbetet.

Lovskola på entreprenad är ett alternativ i vissa fall. Två enskilda huvudmän uppger att lovskolan bedrivs på entreprenad (med kommunen som utförare). I båda fallen för att kommunen valt att organisera lovskola för alla skolor i kommunen. Av den ena intervjun framgår att det skulle bli dyrt att i det läget arrangera lovskola på egen hand.

Tillgången till behöriga lärare är ofta god inom den obligatoriska lovskolan

Efter våren med corona-pandemin, och i många fall en hög arbetsbelastning, befarades det bli svårt att motivera behöriga lärare att undervisa under sommarlovet. Då det är samma krav på lärarbehörighet vid obligatorisk lovskola som under terminerna är det viktigt att huvudmannen arbetar för att så långt som möjligt se till att behöriga lärare kan undervisa även under lovperioder.

Av intervjuerna framgår att majoriteten av huvudmännen (24 av 32) i hög utsträckning har tillgång till behöriga lärare för undervisning inom den obligatoriska lovskolan. I många fall gäller det samtliga undervisande lärare. Av intervjuerna framgår också i flera fall att det är skolans ordinarie lärare som genomför undervisningen. Utöver undervisande lärare arbetar också i många fall annan personal under lovskolan. Det kan handla om exempelvis kuratorer, skolsköterskor, studiehandledare och specialpedagoger.

Ett mindre antal huvudmän (5 stycken) bedömer själva att de i låg utsträckning har tillgång till behöriga lärare. I dessa fall framgår dock att den obehöriga personal som genomfört undervisningen haft tillgång till stöd. Till exempel genom att behöriga lärare finns på plats i skolan och eller genom att en speciallärare fungerat som handledare med daglig kontakt med personen som genomfört undervisningen. Hos en huvudman bedrivs undervisningen i lovskolan i huvudsak av elevassistenter. Vid behov fanns tillgång till lärare och inför lovskolan hade elevernas ämneslärare gjort anteckningar för varje elev och skrivit ner vad de skulle träna på och göra under lovskolan. Även om huvudmannens beskrivning tyder på att ansträngningar gjorts för att lösa en situation med låg tillgång till behöriga

lärare, vill Skolinspektionen understryka vikten av att det så långt som möjligt är behöriga lärare som bedriver undervisningen.¹¹

En huvudman uppgav att lärarbehörigheten varierat under sommaren. Under lovskolans första vecka var det full bemanning med bara behöriga lärare men inte under den andra. Enligt en huvudman hänger den låga behörigheten ihop med att det faktum att det även generellt sett är svårt att få tag på behöriga lärare i kommunen.

I många fall god tillgång till behöriga lärare i lovskolan. Huvudmännens bild av hur lätt eller svårt det är att bemanna den obligatoriska lovskolan sträcker sig från "det är ett hårt arbete varje år" till "det finns fler sökande än vad vi har behov av". Sammantaget är huvudmännen som uppfattar att bemanningen går lätt, eller i alla fall är hanterbar, i klar majoritet.

En huvudman, som upplevde att det var svårt, beskriver att det finns ett motstånd i lärarkåren. "De anser att det är en låtsasskola". En annan huvudman beskriver det som en "utmaning" att få behöriga lärare att undervisa på sommaren. Som ett sätt att komma runt det har man skrivit in i förstelärarnas anställningskontrakt att det ingår att undervisa i lovskolan inom ramen för den totala undervisningstiden. Så att lärarna ska vara medvetna om det redan när de ansöker om en förstelärartjänst.

Huvudmännens förutsättningar att rekrytera och motivera personal skiljer sig åt. Ibland kan det vara en fördel att vara en stor huvudman med möjlighet att dela eller omfördela resurser medan en mindre enhet kan ha fördel av att personal och elever känner varandra väl vilket i sig kan öka engagemanget hos både lärare och elever. En mindre enskild huvudman menar att lärarnas personliga relationer till eleverna gör dem mer angelägna att allting ska fungera bra. En mindre, offentlig, huvudman beskriver lärarnas engagemang som en drivkraft. "Lärarna är måna om att eleverna ska klara kunskapskraven, vilket gör att de motiveras att arbeta och genomföra provningarna under lovskolan". Hos en huvudman har pensionerade lärare bidragit till att lösa bemanningen i lovskolan.

Skräddarsydda erbjudanden är mer motiverande än ekonomisk kompensation. Så gott som samtliga huvudmän som Skolinspektionen intervjuat nämner att de ger de lärare som undervisar under sommaren ekonomisk kompensation. Några beskriver hur de försöker motivera lärare att undervisa under sommaren genom dubbellön, extra pengar i form av lönetillägg eller en "regjäl löneersättning". Flera huvudmän konstaterar dock att ersättning i form av pengar inte alltid är tillräckligt. Några huvudmän har gjort erfarenheten att kompensation i form av tid är ett bättre incitament än pengar.

En huvudman som har fler sökande lärare än det finns behov av beskriver hur lärarna ersätts genom en kombination av tid och pengar. "Lärarna får en ledig dag för varje dag de arbetar och ekonomisk ersättning." En annan huvudman med god tillgång till lärare beskriver att de brukar vara välvilligt inställda till att bevilja

¹¹ Den obligatoriska lovskolan ingår i grundskolan (10 kap. 3 § skollagen [2010:800]). Kraven på behöriga lärare (2 kap. 13 § skollagen) gäller därför också i lovskolan. 2 kap. 18 § skollagen medger dock undantag i de fall behöriga lärare inte finns att tillgå, så länge läraren kan betraktas som lämplig att bedriva undervisningen och i så stor utsträckning som möjligt har en utbildning som motsvarar den utbildning som är behörighetsgivande. Se vidare Skolinspektionens rapport *Undervisning på skolor med många obehörighetsgivande lärare* (2017).

ledighet för lärare som arbetat under lovskola om de vill vara lediga under andra delar av året.

Eleverna erbjuds så gott som alltid minst 50 timmar undervisning

Undervisningen som ges inom ramen för den obligatoriska lovskolan ska uppgå till minst 50 timmar efter både årskurs 8 och 9. Vilka ämnen som enskilda elever behöver få godkända betyg i för att bli behöriga till ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan varierar. En utgångspunkt kan enligt Skolverket vara att huvudmannen anordnar lovskola i de ämnen där eleven har störst förutsättningar att nå kunskapskraven för betyget E och därmed möjligheten att bli behörig. Det kan innebära att undervisning behöver ges i ett eller flera ämnen. Ämnena i lovskolan behöver anpassas till elevernas behov.

En huvudman kan erbjuda lovskola även under andra månader än juni, *frivilligt anordnad* lovskola, under perioden från och med augusti det år eleven påbörjar årskurs 8 respektive 9 till och med vårterminen påföljande år. Den tiden får räknas av från erbjudandet om obligatorisk lovskola.¹² För lovskola som huvudman frivilligt anordnar i syfte att avräkna från den obligatoriska lovskolan gäller samma krav som för den obligatoriska lovskolan. Tiden för lovskola ingår inte i den minsta totala garanterade undervisningstiden enligt skollagen.

Att erbjuda lovskola även på andra lov än sommarlovet kan göras i syfte att stödja eleven under läsårets gång. Frivillig lovskola som anordnas utöver den obligatoriska lovskolan kan erbjudas elever från årskurs 6 till 9 och berättigar till statsbidrag.

Så gott som alla intervjuade huvudmän uppger att den obligatoriska lovskolan omfattat minst 50 timmar. Hos en huvudman har sommarens lovskola haft mindre omfattning, men lovskola har anordnats också på andra lov och kan då ha räknats av. Många huvudmän, drygt hälften, erbjuder eleverna möjlighet till undervisning vid andra lov än under sommarlovet. Ibland ges undervisning vid såväl sport- som påsk- och höstlov. I andra fall är undervisningen begränsad till ett par dagar under till exempel påsken. I flera fall nämner huvudmännen dock att möjligheten till undervisning under påsk- och sportlov ställts in under just den här vårterminen med anledning av pandemin.

Huvudmännen ser fördelar med att bedriva undervisning även under andra lov. Flera huvudmän som Skolinspektionen har talat med har positiva erfarenheter av att dela upp lovskolan och ge eleverna undervisning även på andra lov än sommarlovet. Av samtalen framgår att det är ett sätt arbeta proaktivt för att ge eleverna möjlighet att ta igen och komma ifatt även under terminens gång. En huvudman tror att deras satsning där extra studietid med personal och erbjuds eleverna i april/maj var förklaringen till att färre elever deltog i lovskolan i juni. En annan huvudman lyfter två fördelar; dels har eleverna möjlighet att bli godkända och få sina betyg vid terminsslutet tillsammans med klasskamraterna, dels är det lättare att få lärare att ställa upp och undervisa exempelvis under påsklovet än på sommarlovet. En annan huvudman upplever att deras upplägg — där hälften av tiden ges under sportlovet — lett till att kvalitet på lovskolan höjts. Representanten för huvudmannen menar att de elever som deltar i lovskolan behöver vara lediga

¹² Frivilligt anordnad avräkningsbar lovskola.

på sommarlovet, ”det blir inte bra om de behöver gå i lovskola tio dagar efter skolavslutningen”.

Oftast, men inte alltid, räknas tiden som erbjuds under den frivilliga lovskolan av från de 50 timmarna som eleverna har rätt till. En huvudman beskriver exempelvis att deras lovskola genomförs under sport- och påsklov *utöver* sommarlovskolan. Det gör det möjligt för huvudmannen att ge eleverna mer undervisning än de obligatoriska 50 timmarna. I år erbjöds eleverna totalt 60 timmar.

Vid intervjuerna framkommer också att ett par av de huvudmän som *inte* erbjuder elever frivillig lovskola under andra lov funderar på att införa det till nästa läsår. En huvudman uppger att det inte är aktuellt att genomföra lovskola vid andra tillfällen än under sommarlovet eftersom det upplevs för kostsamt.

Huvudmännen ger även andra exempel på sätt att erbjuda eleverna stöd utanför ordinarie undervisning. En huvudman beskriver erbjudandet om frivillig ”ta-igen-tid”. Här ges möjlighet att komma i fatt och ta igen undervisning på andra lov än sommarlovet. Huvudmannen kallar inte ”ta-igen-tiden” för lovskola eftersom de då har resurspersonal på plats, inte lärare. Tiden räknas inte heller av mot den obligatoriska lovskolan. En annan huvudman beskriver att eleverna erbjuds undervisning under terminerna det vill säga eleverna kan välja att delta på eftermiddagar under läsåret *utöver* lovskolan som erbjuds i juni om det behövs. Huvudmannen menar att när det gäller elever som det är svårt att få till skolan är det bättre att försöka ge extra tid under läsåret. ”Det är inte lättare för dem att ta sig till lovskolan i juni”.

Fungerande informationsöverföring är en förutsättning för att lovskolan ska vara ett komplement till ordinarie undervisning

Det är viktigt att undervisningen i lovskolan först och främst bygger på elevens ordinarie undervisning. Det kan vara så att undervisningen i lovskolan bedrivs av andra lärare än de som vanligtvis undervisar eleven under terminerna. Dokumentation av elevens kunskaper och lärande bör därför komma lovskolans lärare till del för att på så vis säkra att undervisningen i lovskolan fungerar som ett komplement. Det är bra om lärarna i lovskolan får underlaget i god tid så att de kan planera den kommande undervisningen. I detta bör ingå att lärarna får information om elevens läromedel med mera. Efter genomförd lovskola behöver dokumentationen av kunskaper och lärande återföras till den ordinarie undervisningen för de elever som ska börja årskurs 9.

Att undervisningen bedrivs av elevernas ordinarie lärare underlättar. Ingen av de huvudmän Skolinspektionen talat med beskriver informationsöverföringen som ett problem. Som tidigare nämnts bedrivs undervisningen i många fall på elevernas ordinarie skola och vissa fall även av ordinarie lärare, eller av en annan lärare på elevens skola. Det här är omständigheter som många huvudmän lyfter som något positivt när det kommer till frågan om hur information om eleven överförs från avlämnande skola till lovskolan.

Av huvudmännens beskrivningar framgår att även om det inte alltid är elevens ordinarie lärare som undervisar i lovskolan, är det oftast ordinarie lärare som planerar vad eleven ska jobba med i lovskolan och som tar fram material. Ibland planerar ordinarie lärare tillsammans med lovskolläraren den undervisning som eleven ska ha i lovskolan. Det är också vanligen elevens ordinarie lärare som sköter

själva överlämningen av informationen, oftast muntligt men ibland skriftligt eller både och. Flera huvudmän nämner att de har tagit fram särskilt avsedda blanketter eller dokument för ändamålet och andra berättar att de använder kommunens lärplattform.

Elever i behov av obligatorisk lovskola identifieras tidigt hos många av de huvudmän som Skolinspektionen har pratat med. Även när det gäller identifiering av vilka elever som kan vara i behov av obligatorisk lovskola beskrivs i många fall ett systematiskt och fortlöpande arbete där eleverna identifieras tidigt. Till exempel av klasslärare, elevhälsa, via klasskonferenser och vid utvecklingssamtal.

En huvudman beskriver att de under året som gått varit mer aktiva i resultatuppföljningarna än vanligt. Det har gjort att det blivit tydligare vilka elever som har varit aktuella för lovskola och man har kunnat planera, förbereda och motivera eleverna på ett bättre sätt vilket varit framgångsrikt.

Smittskyddsperspektivet beaktas även under lovskolan

Även vid lovskolan gäller att huvudmannen måste följa de rekommendationer och restriktioner som den aktuella situationen med corona-pandemin medför, det vill säga försiktighet måste iaktas för att minska risk för smittspridning.

De rutiner som infördes under våren kvarstår under lovskolan. De allra flesta av de huvudmän som intervjuats kan ge flera exempel på hur de omsatt Folkhälsomyndighetens rekommendationer för att minska risk för smittspridning i lovskolan. Många uppger att de följt samma rutiner som de gjort under vårterminen även under lovskolan. Det vill säga varit noga med hygien och sett till att det finns tillgång till tvål och handsprit, informerat om förhållningsregler och sett till att varken elever eller personal befinner sig på skolan om de har symtom och sett till att det går att hålla fysiskt avstånd.

Några konkreta exempel på tillvägagångssätt för att hålla avstånd är att klassrummen möblerats om, i stället för att två elever sitter på långsidan av en dubbelbänk så sitter de nu på varsin kortsida. Lokaler i hela skolan nyttjats och eleverna har delats upp i mindre grupper. I personalrummen har vissa stolar ställts undan. En huvudman beskriver att man medvetet låtit bli att låna in personal för att undvika nya konstellationer. I många fall har situationen underlättats av att det inte varit så många elever på plats.

Folkhälsomyndighetens rekommendationer hålls "levande" genom att lärarna uppmanar eleverna att tvätta händerna, delar ut handsprit och påminner eleverna om att hålla avstånd. Personalen försöker också få eleverna att vistas utomhus på rasterna så att klassrummen kan vädras. En huvudman berättar att det har anställts en extra personal med uppdraget att få eleverna att gå ut på rasterna.

Andra praktiska exempel kan hämtas från hur matsituationerna hanteras. Flera huvudmän beskriver att de schemalagt när eleverna får befinna sig i matsalen så att eleverna äter växelvis. Lokalerna städas oftare än vanligt och eleverna får hjälp med att ta bestick och mat. En mindre huvudman med ansvar för bara en skola berättar att skolan har skaffat ett stort partytält för att eleverna ska kunna sitta och äta med distans.

Generellt är tillgången till skolans resurser god

Eftersom samma bestämmelser gäller för lovskola som för grundskoleutbildningen i övrigt behöver huvudmannen organisera lovskolan så att eleverna får tillgång till bland annat ändamålsenliga läromedel och andra lärverktyg. Eleverna ska erbjudas fria skolmältider och i de fall det behövs ska även skolskjuts anordnas.

Av så gott som samtliga intervjuer framgår att det finns god tillgång till ändamålsenliga läromedel, gratis skolmat och skolskjuts (om behov finns). Många huvudmän beskriver att det som finns att tillgå under terminerna även finns under lovskolan.

”Skolmat erbjuds kostnadsfritt precis som vanligt. Skolskjuts erbjuds som vanligt. Tillgång till elevhälsa erbjuds som vanligt. Frukost serveras dessutom under lovskoledagarna förutom lunch. Tillgång till läroböcker och digitalt läromedel är som vanligt. Samma upplägg som vanlig skola är det som gäller.”

Av en intervju framgår att det saknas tillgång till skolskjuts, även om behov av sådan finns och borde ha tillgodosetts.

Elevhälsans kompetenser finns delvis på plats under lovskolan. Alla huvudmän som har kunnat lämna information uppger att åtminstone vissa av elevhälsans resurser finns tillgängliga vid behov under lovskolan. Av flera intervjuer framgår att eleverna ”till viss del” eller ”i viss mån” har tillgång till elevhälsans kompetenser. På en skola finns exempelvis skolsköterskan på plats men specialpedagog och kurator är inte tillgängliga.

Informera och motivera elever

Huvudmannen behöver säkerställa att informationen om lovskola ges i god tid så att eleverna och elevernas vårdnadshavare har rimliga förutsättningar att ta ställning till erbjudandet. Rektorn har ett särskilt ansvar för att vårdnadshavare och elever får information om skolans mål, sätt att arbeta och om olika valalternativ.¹³ Eleverna kan tacka ja eller nej till erbjudandet om lovskola. Även om inte finns något uttryckligt krav på att huvudmannen ska skapa motivation hos eleverna är det viktigt att huvudmannen arbetar för att uppmuntra elever som erbjudits lovskola att delta.

Både allmän och riktad information till elever och vårdnadshavare

Av de huvudmän vi pratat med uppger hälften att det är fler elever som deltar i årets lovskola än föregående år och knappt en tredjedel (10 av 32) att det är färre. Enligt ett mindre antal (3 av 32) är antalet deltagande elever oförändrat.¹⁴

Av intervjuerna framgår att huvudmännen använder många olika kanaler för att informera eleverna och deras vårdnadshavare om lovskolan. Många arbetar både med mer allmän information om lovskola och med riktad information till elever

¹³ avsnitt 2.8 i läroplanen för grundskolan (Lgr11).

¹⁴ För 3 av 32 saknas den informationen.

som kan vara i behov av att delta. Den mer allmänna informationen ges exempelvis via huvudmannens digitala plattform, via veckobrev och genom föräldramöten.

Av intervjuerna framgår i många fall att skolorna har koll på de elever som riskerar att inte nå kunskapskraven och betyget E. Till exempel genom löpande uppföljningar av hur det går för eleverna, bland annat via åtgärdsprogram som uppdateras var sjätte vecka. I flera fall finns redan en upparbetad kontakt med vårdnadshavarna vilket ger möjlighet att tidigt på terminen berätta om möjligheten till lovskola.

Personlig information ges i samband med till exempel utvecklingssamtal. Det är vanligen så att personlig information och erbjudande ges till de elever som riskerar att inte nå kunskapskraven i ett eller flera ämnen. I många fall i samband med utvecklingssamtalen eller andra typer av uppföljningsmöten där vårdnadshavaren är med. En huvudman uppger att de gått ifrån att göra större skriftliga utskick för att istället ta personlig kontakt med aktuella elever och deras vårdnadshavare. Huvudmannens uppfattning är att dialog fungerar bättre, framför allt i de fall där elev och vårdnadshavare har ett annat modersmål. Några av de intervjuade huvudmännen går ut brett med erbjudande och inkluderar samtliga elever i årskurs 8 och 9. Dock fokuserar de särskilt på att informera vårdnadshavare för elever som är i behov av lovskola.

En huvudman erbjuder även elever som siktar mot de *högre* betygen möjlighet att delta i lovskolan. "Det är utifrån utvärdering och samtal med eleverna som vi har kommit fram till att även elever som siktar mot betyget A ska få hjälp på lovskolan för att nå sina mål."

Skolorna arbetar aktivt för att motivera eleverna att delta i lovskola. Att motivera elever att medverka i lovskolan kan som tidigare nämnts vara en utmaning. Nästan alla huvudmän ger exempel på arbetssätt och insatser som görs för att motivera i elever som är i behov av det att tacka ja till erbjudandet om lovskola. De handlar ofta om att aktuella elevers mentorer och lärare försöker motivera eleverna inför lovskolan. Vidare går man ofta via vårdnadshavare för att tydliggöra den positiva effekten med att eleverna klarar av ämnena, ibland med det uttalade syftet att få vårdnadshavarnas hjälp med att pusha för lovskolan och förmedla en positiv syn på denna.

Vid intervjuerna framgår i några fall att det ändå kan vara svårt att veta hur många elever som faktiskt kommer att delta i undervisningen. Osäkerheten beror till exempel på att elever inte svarar på erbjudandet, att elever tackar ja men sedan inte dyker upp, eller att eleverna kommer någon enstaka dag för att sedan utebli.

Att prata med eleverna om framtiden motiverar. Flera huvudmän beskriver också att de tar hjälp av andra funktioner på skolan, framförallt skolans studie- och yrkesvägledare. Många huvudmän menar att det är framgångsrikt att prata med eleverna om vad som behövs i framtiden. "Skolan vill ge eleverna en större bild av skolarbetet och skapa en bild av vad de vill bli när de blir stora och det motiverar eleverna i skolarbetet."

En huvudman beskriver att det är en god arbetsmarknad i kommunen och att många elever vill gå ett yrkesprogram. När eleverna förstod att arbetsgivaren tittar även på *annat* än yrkeskurser, fick det stor effekt på deras motivation."

Anpassningar av utbildningen görs för att tillmötesgå eleverna och motivera dem. Flera huvudmän försöker att tillmötesgå eleverna genom att lägga upp lovskolan på

ett sätt som passar och tilltalar dem. Till exempel anpassas start- och sluttiderna, eleverna ges möjlighet att påverka när proven och rasterna ska ligga och de får välja om de vill delta hela dagar eller bara under förmiddagen. Några huvudmän beskriver även att skolan för en dialog med eleverna så att de får vara med och påverka lovskolans innehåll, till exempel vad de ska prioritera.

Det finns också huvudmän som beskriver hur de på olika sätt försöker göra lovskolan till något positivt och annorlunda mot den vanliga undervisningen. Av en intervju framgår att elever får vara inne i speciallärares rum där det finns en soffa och på det sättet är det en något trevligare miljö. Andra huvudmän beskriver att de ser till att "göra det lite mysigt" genom att erbjuda frukost, frukt eller fika.

Några huvudmän menar att det är lättare att få eleverna att komma till lovskolan om den ges på den ordinarie skolan. "Att ha lovskolan så nära elevernas vanliga skola som möjligt, på hemskolan, då är det fler elever som deltar. Det är en motivationsfaktor i sig."

I några fall beskriver huvudmannen att arbetet med att motivera eleverna är ständigt pågående. Av en intervju framgår att huvudmannen uppfattat att vissa elever ser lovskola som en "bestraffning" och att de försöker arbeta med att komma ifrån det synsättet genom att prata med eleverna om att alla elever kan delta i lovskolan. Diskussionen om pluggkultur förekommer även hos en annan huvudman. Här arbetar man med elevernas medvetenhet och diskuterar antipluggkultur tillsammans med elever och vårdnadshavare. "Det i sig är strategier som kan påverka elevernas motivation att delta i lovskolan."

Uppföljning och utveckling av lovskola

Obligatoriskt anordnad lovskola och frivilligt anordnad avräkningsbar lovskola ingår i grundskolan och reglerna för det systematiska kvalitetsarbetet gäller. Obligatorisk lovskola har funnits sedan 1 juli 2017. Huvudmän bör därmed ha utarbetat former för att följa upp och utvärdera arbetet.

Resultat från uppföljningar används för att utveckla verksamheten

Så gott som samtliga intervjuade huvudmän kan mer eller mindre utförligt beskriva hur de följer upp verksamheten inom lovskolan. I flera fall ingår det som en del av den övriga uppföljningen inom ramen för kvalitetsarbetet. Arbetet med uppföljning ser ut på olika sätt; exempelvis genom att rektor eller biträdande rektor ansvarar för att göra en utvärdering, ibland tillsammans med undervisande lärare. Det finns också exempel där skolchefen efter avslutad lovskola skickar ut enkäter till rektorerna i kommunen. I många fall framgår att huvudmannen följer upp såväl statistiskt avseende betygsresultat, gymnasiebehörighet och närvaro som information om verksamhetens innehåll och genomförande. Informationen inhämtas till exempel genom enkäter eller utvärderingsblanketter som lärare och elever får fylla i.

Många huvudmän kan också ge exempel på hur utfall och erfarenheter från tidigare år påverkat upplägget på årets lovskola. Bland annat är det flera av de intervjuade huvudmännen som gjort erfarenheten att det är bra att sprida ut lovskolan och inte endast erbjuda lovskola under sommarlovet. Den långsiktiga effekten blir bättre och det är lättare att få eleverna att delta menar de.

Exempel där huvudmännen beskriver sina erfarenheter:

"Lovskolan pågår under för kort tid för att den ska kunna hjälpa elever som inte når resultat – det ger en viss effekt men vi ser snarare att den 'löpande extratimmen' ger reell effekt på sikt."

"...man bör tidigarelägga lovskolan för elever i åk 9 då man sett att elever skäms för ett deltagande i lovskola i juni. Vidare har man diskuterat effekten av lovskola och kommit fram till att det finns en osäkerhet i betydelsen av den för de elever som har omfattande svårigheter och befinner sig långt från att nå kunskapskraven för behörighet till ett yrkesprogram. Elever väljer att avstå från lovskolan på grund av eventuell prestationsstress och den egna upplevelsen av att ändå inte hinna ikapp."

"Skolan har sett fördelar med att olika lärare kommer in och undervisar i sina ordinarie ämnen, och att elevernas undervisningsschema anpassas utifrån vilken lärare som finns tillgänglig. Detta i kontrast till att några enstaka lärare undervisar i alla ämnen, såsom tidigare var fallet. Skolan har därför justerat upplägget inför årets lovskola."

En huvudman beskriver tre framgångsfaktorer gällande lovskolans organisering. Den första är att kommunikationen mellan ordinarie lärare och den lärare som undervisar i lovskolan är tydlig och regelmässig så att eleven får arbeta med rätt saker. Den andra är att det finns en nära kontakt mellan lärare och elever under

själva lovskolan, så att eleverna får den hjälp de behöver. Huvudmannen menar att eleverna behöver känna att skolan satsar på dem och att de får saker utöver det vanliga, då kan lovskolan få dem att må bra och utvecklas. Den tredje är att eleverna får koncentrera sig på *ett* ämne i taget genom att dagarna delas upp ämnesvis. Då ges eleverna tid att fokusera. Det är därmed viktigt att ha lärare som kan vara flexibla och som vet att de kanske inte kan arbeta utifrån sitt vanliga upplägg menar huvudmannen.

Några ytterligare konkreta exempel på förändringar eller utvecklingsinsatser som huvudmännen genomfört eller planerar att genomföra med avstamp i uppföljning ges nedan.

En huvudman har uppmärksammat att det behöver finnas meningsfulla rastaktiviteter för elever som deltar i lovskolan och ser numera till att det finns fritidsledare kvar på skolorna för att kunna erbjuda det. En annan huvudman tar till nästa års planering med sig ett önskemål från lärarna om att det bör vara minst fem elever i undervisningsgrupperna. Lärarna menar att det skulle ge bättre dynamik i undervisningen.

Prövning i anslutning till obligatoriskt anordnad lovskola

En huvudman är skyldig att i anslutning till obligatoriskt anordnad lovskola erbjuda prövning för de elever som har gått ut årskurs 9 utan att ha blivit behöriga till ett nationellt yrkesprogram i gymnasieskolan. Erbjudandet om prövning ska omfatta de ämnen som eleven fått undervisning i inom ramen för lovskolan. Eleven avgör själv om hon eller han vill genomgå en prövning i anslutning till lovskolan. Det är viktigt att en rättssäker betygssättning vidhålls även vid lovskola och att skolan i samband med betygssättning håller sig till gällande regelverk i skolförfattningarna samt att lärarnas bedömningar ska överensstämma med kursplanernas kunskapskrav.

Huvudmannen kan erbjuda prövning också efter annan obligatorisk eller frivillig lovskola, och en elev kan själv begära att få genomgå prövning även vid andra tillfällen.

Vid lovskola finns risk att lärarna står ensamma utan möjlighet till sambedömning med hjälp av kollegor. Det innebär både ett stort ansvar och en stor utmaning. Från lärarhåll har det framförts kritik om att elever alltför lättvindigt får godkänt betyg efter prövning i samband med lovskola. Det har också vittnats om ett motsatt problem – att eleverna inte ges en prövning som möjliggör högre betyg än E.¹⁵

Rättvis och likvärdig betygssättning inom ramen för lovskola

Den information som har getts i intervjuerna tyder på att huvudmännen erbjuder elever som så önskar prövning efter den obligatoriska lovskolan.

Lärobehörighet ses som en garant för rättvis och likvärdig betygssättning. Att bedöma elevers kunskaper och besluta om betyg är en komplex och

¹⁵ "Är lovskolan ett nytt sätt att frisera målpuffyllelsen?" (Skolvärlden augusti 2019)

mångfacetterad uppgift. De intervjuade huvudmännen ger uttryck för att arbetet med prövning i stort har fungerat. Några huvudmän understryker betydelsen av att kunna samverka och menar att det finns vissa möjligheter till detta även under lovskolan, även om det inte kan ske i samma utsträckning som under terminerna. En huvudman menar att begränsade möjligheter till samverkan är en försvårande omständighet, tillsammans med att det kan finnas press att det ska bli klart i tid så att eleverna har möjlighet att hinna söka till gymnasieskolan.

De intervjuade huvudmännen ger flera exempel på strategier för att främja likvärdiga bedömningar. Flera huvudmän framhåller det positiva i att betygen sätts av lärare som undervisar eleverna också i den ordinarie undervisningen; några menar att betygssättningen därigenom blir likvärdig i relation till övriga elever. "Lärargruppen som arbetar med lovskolan är ett sammansvetsat gäng. Även om det inte är ett ämneslag i den bemärkelsen, finns det många kollegor att diskutera bedömningsfrågor med." Någon annan uppger att det underlättar betygssättningen vid prövning när läraren har haft eleverna och undervisar dem även i den ordinarie undervisningen. Av huvudmännens beskrivningar framgår också att de i några fall organiserat på ett sådant sätt att läraren som genomfört undervisningen under lovskolan, kan sambedöma med den ordinarie läraren vid lovskolans slut.

Av intervjuerna framgår att många huvudmän tycks se lärarnas behörighet som den viktigaste faktorn vid betygssättning. Skolinspektionen vill här påminna om den viktiga roll som rektor och huvudman har för att uppnå en likvärdig betygssättning.¹⁶

Lovskola i gymnasieskolan

Det finns ingen skyldighet för huvudmännen att anordna lovskola för gymnasieelever, men det finns huvudmän gör det ändå för att ge eleverna ytterligare möjligheter att klara kurserna.

Statsbidrag lämnas för lovskola som arrangeras för elever som behöver undervisningen för att nå kunskapskraven för betyg E i ett eller flera ämnen eller kurser. Villkoren för att få statsbidrag bland annat att huvudmannen för undervisningen ska använda lärare som är lämpliga att bedriva undervisningen med hänsyn till utbildning och erfarenhet.¹⁷ Huvudmannen kan också erbjuda möjlighet till prövning i anslutning till lovskolan. Elever som begär möjlighet till prövning ska få göra det, men det måste inte ske i direkt anslutning till lovskolan.¹⁸

¹⁶ Skolinspektionen (2018). *Rättvis och likvärdig betygssättning i grundskolan?*

¹⁷ Se förordning (2014:47) om statsbidrag för undervisning under skollov: Observera att vissa ändringar och skärpningar träder i kraft 2021-09-01.

¹⁸ Skolverket (2019), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer: Prövning – för grundskolan, specialskolan, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.*

Organisation och förutsättningar

Skolinspektionen har talat med 27 huvudmän som anordnar lovskola för gymnasieelever – 13 enskilda och 14 offentliga huvudmän. Drygt hälften av dessa huvudmän har färre än 500 elever i sin skola eller skolor. Fyra av huvudmännen har fler än 1000 elever i sina skolor. Hos en majoritet av huvudmännen var antalet elever som förväntades delta i lovskola under sommaren 2020 mellan 10 och 40.

Långt ifrån alla elever tackar ja till erbjudandet om lovskola. Ett fåtal av de huvudmän Skolinspektionen har pratat med erbjuder samtliga elever att delta i lovskola, men vanligen riktas erbjudandet till de elever som behöver undervisningen för att klara sina kurser. Ett par huvudmän uppger att samtliga elever som erbjudits lovskola också tackat ja. I övrigt varierar det mycket hur stor andel av eleverna som väljer att delta. Hos några huvudmän har de flesta elever som erbjudits sommarskola tackat ja, medan det hos andra huvudmän endast är en liten andel av eleverna som väljer att delta. Hos några huvudmän kan den låga andelen elever som tackat ja förklaras med att erbjudandet gick ut till alla elever.

Medan några huvudmän uppger att lovskola erbjuds i samtliga ämnen eller kurser, erbjuds lovskola endast i något enstaka ämne hos andra. Matematik erbjuds hos nästan alla huvudmän som vi har talat med. Flera huvudmän uppger att elevernas behov och önskemål styr val av ämnen. "Lovskolan omfattar ämnena svenska, matematik och engelska vid samtliga tre skolenheter. Därutöver sker undervisning utifrån de enskilda elevernas behov så det ser olika ut vid de olika skolorna", säger en huvudman med flera skolenheter.

Lovskola på den egna skolenheten skapar trygghet och stabilitet för eleverna enligt de intervjuade huvudmännen. Med få undantag har de huvudmän som deltagit i kartläggningen endast en gymnasieskola och det har därför sällan varit aktuellt med samordning av lovskola. En huvudman beskriver det som en fördel att anordna lovskola på den egna enheten eftersom eleverna då kan undervisas av sina ordinarie lärare som har en helhetsbild över deras kunskaper och känner dem personligen. En av de huvudmän som har flera gymnasieskolor berättar att lovskola genomförs vid samtliga gymnasieskolor utifrån de behov som finns. En annan av de huvudmän som har flera skolor uppger att lovskolan alltid anordnas på de olika skolenheterna. De fördelar som huvudmannen ser med det upplägget är att det skapar trygghet och stabilitet för eleverna i och med att de redan känner lärarna och hittar i lokalerna. Huvudmannen påpekar också att det i år är extra viktigt att inte samordna lovskola för att undvika onödig smittspridning.

God tillgång till behöriga lärare för undervisning i lovskolan

De allra flesta huvudmän som Skolinspektionen har pratat med uppger att de i hög utsträckning har tillgång till behöriga lärare för lovskolan. Tolv av huvudmännen beskriver att det ingår i de ordinarie lärarnas tjänst att även undervisa i lovskolan, vilket innebär att det inte krävs några särskilda insatser för att motivera lärare att arbeta. Hos ett par huvudmän har specialpedagog och speciallärare sådana tjänster och utgör grundbemanningen i lovskolan, men får uppgifter från eller har en nära kommunikation med elevernas ordinarie lärare. Andra huvudmän kompenserar undervisande lärare med extra lön eller i tid. Att ordinarie lärare undervisar i lovskolan beskrivs som en framgångsfaktor av en huvudman, som också berättar att skolan är personalägd och att lärarna själva ser vinsterna med att eleverna blir klara med sina kurser.

Flera av huvudmännen menar att lärarnas främsta motivation att undervisa i lovskolan är att de brinner för sitt arbete och för att eleverna ska lyckas. En huvudman beskriver att det på den skola huvudmannen driver finns en kultur där man tar gemensamt ansvar: "Elevernas rester är lärarens rester", säger huvudmannen och förklarar att den allmänna uppfattningen är att elevernas resultat kan likställas med lärarens resultat.

Av de 27 huvudmännen som deltagit i kartläggningen är det endast tre som i lägre utsträckning har lyckats få behöriga lärare till lovskolan. Hos en av dessa genomförs undervisningen helt av elevassistenter och instruktörer, med hänvisning till att lovskolan inte ryms inom ramen för lärarnas ferietjänst. Även om förordningen för statsbidrag inte ställer samma krav på behöriga lärare som skollagen, vill Skolinspektionen understryka att huvudmannen ska använda lärare som är lämpliga att bedriva undervisningen med hänsyn till utbildning eller erfarenhet.¹⁹

Åtgärder vidtas för att förhindra smittspridning

Samtliga huvudmän har gjort anpassningar för att förhindra smittspridning. För några är antalet elever så få att det varit möjligt att hålla avstånd mellan eleverna även om alla har varit på plats samtidigt i samma klassrum, andra har sett till att sprida eleverna på flera klassrum eller dela upp lovskolan på olika tider på dagen eller haft lovskola för några elever i juni och för andra elever i augusti.

Utökad städning av lokalerna, tillgång till handsprit, påminnelser om att hålla avstånd och tvätta händerna är andra exempel på åtgärder, liksom portionsförpackad lunch och att vissa uppgifter kan göras på distans.

Många huvudmän erbjuder lunch eller mellanmål och skolskjuts

Det finns ingen skyldighet enligt skollagen att erbjuda skollunch och skolskjuts när det gäller frivillig lovskola för gymnasieelever, men sådana kostnader omfattas av det statsbidrag som kan sökas. En majoritet av huvudmännen i kartläggningen, 16 av 27, har erbjudit lunch. Några menar att det har varit motiverande för eleverna och att det gynnar lärandet att eleverna får lunch. De som inte erbjudit lunch hänvisar till att lovskolan genomförts under halvdagar. Några uppger att eleverna däremot fått frukt eller lättare mellanmål utan kostnad. En huvudman uppger att eleverna har kunnat värma medhavd mat och en annan huvudman uppger att elever som haft särskilt behov av det har erbjudits lunch i skolan.

Skolskjuts har erbjudits av 16 av de 27 huvudmännen, vanligen genom kollektivtrafik. En huvudman har dessutom låtit hämta de elever som inte velat använda kollektivtrafiken.

Informera och motivera elever

En majoritet av huvudmännen (16 av 27) uppger att det i år är fler elever som valt att delta i lovskola. Flertalet huvudmän informerar både allmänt om lovskolan, via exempelvis lärplattform, och riktat till de elever som kan vara i behov av lovskola. Det kan både handla om att lärare eller mentorer återkommande talar med eleven om hur det går och om eventuellt behov av lovskola, och om kontakt via brev eller

¹⁹ I dagsläget krävs lärare som "är lämpliga att bedriva undervisningen med hänsyn till utbildning och erfarenhet". Från den 1 september 2021 skärps kraven, så att endast lärare som får anställas i skolväsendet utan tidsbegränsning får användas i lovskolan (5 § förordning [2014:47] om statsbidrag för undervisning under skollov).

telefon med elev och vårdnadshavare, i de fall där eleven är minderårig. En huvudman berättar att alla elever som läser individuellt alternativ erbjuds lovskola på alla lov och att skolan de går på är tydlig med att eleverna också behöver studera på loven för att nå målen, då studietakten är lägre än i övriga gymnasieskolan.

Hos en huvudman där undervisning i lovskolan erbjuds endast i matematik, tror huvudmannen att det som motiverar eleverna att delta är ett tydligt upplägg och dubbla möjligheter till prövning – dels efter lovskola som anordnas i juni, dels efter lovskola som anordnas i augusti innan terminsstart. Huvudmannen påpekar också att eleverna vet att det är en skicklig lärare som undervisar och att de därför ser goda chanser att lyckas. I år har eleverna också saknat skolan, vilket ytterligare stärkt motivationen att delta.

Möjlighet att bli klar samt relationen mellan lärare och elev motiverar

Möjligheten att bli klar med kurser eller få godkänt betyg är kanske den främsta motivationen, eftersom det är syftet med lovskolan, men flera huvudmän nämner vikten av den personliga kontakten och sociala aspekter som en viktig del av motivationsarbetet. En huvudman menar att relationen mellan lärare och elever är avgörande för att motivera elever att delta i lovskolan. En annan huvudman har sett fördelar med att involvera representanter ur elevhälsan och en lärarassistent i arbetet med att få elever som har tackat ja till lovskolan att faktiskt komma till sina lektioner. Vidare lyfter huvudmannen att de har bett mentorerna som har god inblick i elevernas kunskaper och känner dem på ett personligt plan att hjälpa till och resonera med eleverna i förväg kring vad de ska prioritera under lovskolan. På så vis är eleverna ”startklara” och kommer igång direkt och får större chans att också lyckas och se resultat av sina ansträngningar, menar huvudmannen.

Några huvudmän berättar att de uppfattar att möjligheten att sommarjobba är ett skäl till att elever tackar nej till lovskolan. En huvudman nämner att särskilt språkintröktions eleverna skulle behöva lovskolan, men att de behöver arbeta under sommaren.

Uppföljning och utveckling av lovskola

Majoriteten av de huvudmän Skolinspektionen har pratat med gör någon form av uppföljning av sin lovskola och ger exempel på hur arbetet utvecklats och på förändringar som har gjorts sedan tidigare år, utifrån gjorda utvärderingar.

En huvudman uppger att de successivt gjort förändringar mot allt tydligare struktur för arbetet och studierna i lovskolan och därmed gjort den mer effektiv. Huvudmannen följer även upp hur det går för de elever som inte deltar och om undervisningen kan förbättras för att färre elever ska ha behov av lovskola. Vidare planerar huvudmannen framöver att informera om lovskolan redan i början av höstterminen och vara tydlig med att de elever som behöver det förväntas delta i lovskolan, samt göra fler insatser för att fånga upp elever som egentligen kan bli klara med sina kurser under ordinarie läsår men som tenderar att skjuta upp saker, så att de i stället hinner bli färdiga med sina uppgifter och därmed inte ska behöva lovskola.

En huvudman berättar att man framöver kommer anordna lovskola under höst och vår i stället, eftersom många elever tackar nej på grund av sommarjobb. En annan

huvudman har konstaterat att det är bättre att ha lovskolan i augusti, eftersom eleverna är trötta efter terminens slut i juni.

En god planering och organisation kring lovskolan lyfts av flera huvudmän fram som framgångsfaktor när det gäller att motivera elever att delta i lovskolan och lyckas med studierna där. Det ska vara tydligt för eleverna vad de ska göra och när, hur och med vem det ska göras så att det inte råder några tveksamheter för eleverna, säger en huvudman.²⁰ En annan huvudman beskriver hur lovskolan vuxit in i den ordinarie verksamheten och därför inkluderas i årsplaneringen.

Erbjudande om prövning

En majoritet av de huvudmän som Skolinspektionen har pratat med erbjuder prövning i de ämnen eller kurser som det undervisats i. De flesta uppger att prövning erbjuds i anslutning till lovskolan, men den kan också erbjudas vid annat tillfälle. Ett par huvudmän påtalar att de endast erbjuder eller anordnar prövning om skolan bedömer att eleven har chans att klara prövningen.

En huvudman framhåller sin kombinationslösning för prövning som en framgångsfaktor. "Prövningen genomförs i två steg – dels i anslutning till avslutad lovskola i juni, dels i augusti, det senare i det fall en elev inte fått godkänt betyg vid den första prövningen. Elever får då med sig tydligt vad de behöver öva på inför den kommande prövningen i augusti."

²⁰ NTI Gymnasiet Ellips AB.

Sammanfattande diskussion

Många av de huvudmän som intervjuats i denna kartläggning bekräftar att det finns utmaningar kring att bemanna och organisera lovskolan och motivera elever att delta, men de har också kunnat delge kreativa och goda exempel på hur utmaningarna kan hanteras. Givet att det fortfarande är oklart om coronapandemin kan komma att innebära fortsatta påfrestningar på skolan, kan lovskola bli aktuellt för fler elever och det är angeläget att huvudmännen fångar upp dessa elever och kan erbjuda en lovskola som gör skillnad.

Det är möjligt att de huvudmän som valt att medverka inte är representativa för andra huvudmän; kanske utmärker de sig just genom att ha hittat fungerande former för lovskolan. Skolinspektionen har inte gjort någon kvalitetsbedömning av huvudmännens arbete eller undersökt i vilken utsträckning lovskolan hos dessa huvudmän fyller sitt syfte och hjälper elever att nå godkända betyg. De intervjuade huvudmännens erfarenheter har ändå på ett värdefullt sätt belyst viktiga aspekter när det gäller att anordna en lovskola av hög kvalitet.

En lovskola som gör skillnad

Skolinspektionen sammanfattar här faktorer som kan vara viktiga att uppmärksamma kring lovskola.

Motivera eleverna

Syftet med att anordna lovskola är att elever som riskerar att gå ut grundskolan utan behörighet till gymnasieskolan eller lämna gymnasieskolan utan en gymnasieexamen, ska ges möjlighet att nå målen. En första förutsättning för att lovskolan ska fylla sitt syfte är därmed att de elever som behöver undervisning i lovskola identifieras och motiveras att delta.

- En tät och individuell uppföljning av elevernas kunskapsutveckling gör det möjligt att tidigt *identifiera* de elever som kan behöva lovskola. På så sätt ges mer tid att anpassa erbjudandet om lovskola och, i bästa fall, hinna stödja eleven att klara så mycket som möjligt innan läsåret är slut.
- En framgångsfaktor för att *motivera* eleverna att delta tycks vara att göra erbjudandet personligt och relevant för eleverna. Uppmuntran och engagemang från en lärare eller annan skolpersonal som eleven har förtroende kan vara avgörande, i synnerhet när det är fråga om elever som kämpat länge och inte tror sig om att kunna lyckas. Tröskeln för medverkan kan också sänkas genom att lägga lovskolan på andra lov än sommarlovet och tillsammans med eleven sätta upp realistiska mål.

Ge eleverna den undervisning de behöver

Lovskolan måste också organiseras så att den ger eleverna reella möjligheter att inhämta de kunskaper som behövs för att komma ikapp och nå minst godkänt betyg. Det kräver lärare med god ämneskompetens och insikt om vad eleverna behöver för att nå kunskapskraven. Därtill en planering och struktur som möjliggör den undervisning som behövs.

- Att eleverna i lovskolan undervisas av *behöriga lärare* är en grundförutsättning för att upprätthålla kvaliteten och förtroendet för lovskolan. Flera huvudmän har lyckats bemanna lovskolan med behöriga lärare trots den generella lärarbristen, till exempel genom personliga överenskommelser om kompensation, såväl avseende tid som pengar.
- Lärarbehörighet är i sig inte en garant för att den enskilda eleven ska få ett godkänt betyg. Såväl elevernas motivation som lärarens möjligheter att stötta elevernas kunskapsutveckling främjas av att undervisningen planeras med *utgångspunkt i elevernas behov* och har en tydlig struktur där eleverna vet vad de ska göra. Flera huvudmän uppger att planering och genomförande av undervisningen gynnas av en god informationsöverlämning och dialog med elevernas ordinarie lärare (om eleverna undervisas av annan lärare), liksom stöd från exempelvis elevhälsans resurser. Flera huvudmän har också gjort förändringar av lovskolans upplägg utifrån tidigare *uppföljningar*.
- En *rättvis och likvärdig prövning* är, precis som betygssättning i andra sammanhang, en komplex uppgift. Det kräver bland annat en organisation som möjliggör samedömning eller diskussion, så att inte enskilda lärare lämnas ensamma med ansvaret. Även om svårigheter kan finnas kring samverkan, tycks arbetet med prövning i stort ha fungerat. Huvudmännen framhåller vikten av behöriga lärares medverkan.

Lovskolan löser inte allt

Den ordinarie undervisningen och stödet till eleverna ska alltid så långt som det är möjligt ge alla eleverna förutsättningar att nå kunskapskraven utan att behöva delta i lovskola. Genom att stötta eleverna löpande under läsåret kan lovskolan utgöra ett mer effektivt komplement till den ordinarie undervisningen för de elever som behöver den. Flera huvudmän har sett att det är en framgångsfaktor att anordna lovskola under höst-, sport- och påsklov och ge elever chans att komma ikapp i undervisningen. Några huvudmän beskriver också andra insatser under terminernas gång för att stärka elevernas möjligheter att nå kunskapskraven; det vill säga – de arbetar för att så få elever som möjligt ska behöva lovskola under sommaren.

Att så långt det är möjligt minimera behovet av lovskola – och skräddarsy erbjudandet för de elever som behöver den undervisningen – ökar möjligheterna till en lovskola som gör verklig skillnad för eleverna.